

انحلال و تصفیه شرکتها

معمولاً کلیه شرکتها برای فسخ و انحلال شرکت مقررات خاصی را در نظر می گیرند ، ولی در مواردی که ترتیب مخصوصی در شرکتنامه یا در اساسنامه شرکت پیش بینی نشده باشد ، قانون مقررات کلی برای این موضوع در نظر گرفته است .

مواد ۱۳۶ تا ۱۴۰ قانون تجارت موارد انحلال و فسخ شرکت تضامنی را به شرح زیر مقرر می دارد:

۱- در مواردی که شرکت برای منظور معینی تشکیل می شود ، اگر منظور شرکت عملی گردد یا اینکه انجام منظور شرکت غیر ممکن گردد، شرکت منحل می شود . زیرا عقد شرکت برای امور معین بوده و به غیر آنچه شرکاء در نظر داشته اند ، شرکت اختیار ندارد به امر دیگری مبادرت کند . بنابراین بعد از انجام عمل مورد نظر موضوع عقد پایان یافته است . به همین ترتیب اگر انجام عمل غیر ممکن گردد چون وجود شرکت بلاموضوع است ، شرکت منحل می گردد.

۲- در صورتی که شرکت برای مدت معینی تشکیل شده باشد ، پس از سپری شدن مدت ، شرکت منحل می گردد . زیرا در این مورد رضایت شرکاء برای مشارکت با یکدیگر محدود به مدت معینی بوده است و بعد از اتمام مدت آن دیگر شرکت بلاموضوع است.

۳- در صورت ورشکستگی شرکت ، تجار عموماً در صورتی که نتوانند از عهده تعهدات خود برآیند طبق قانون ورشکسته اعلام می شوند و چون شرکت نیز بازرگان محسوب می گردد در صورت ورشکستگی منحل می شود.

۴- در صورت تراضی تمام شرکاء در شرکت تضامنی : انحلال شرکت موکول به تصمیم کلیه شرکاء است . زیرا کلیه تصمیمات اساسی شرکت باید به اتفاق آراء گرفته شود و بدیهی است که طرفین هر قرارداد حق دارند در هر مورد تغییراتی بدهند یا آن را لغو نمایند . بنابراین در صورت تراضی شرکاء ، شرکت منحل خواهد شد.

۵- در صورتی که یکی از شرکاء به دلایلی انحلال شرکت را از محکمه تقاضا نماید و محکمه دلایل مزبور را موجه دانسته و حکم به انحلال شرکت بدهد . زیرا در بعضی موارد ممکن است در نتیجه اختلافات بین شرکاء یا تجاوزات یکی از شرکاء ادامه کار شرکت غیر مقدر باشد ، یا به ضرر سایرین تمام شود. در این صورت هر یک از شرکاء می توانند به محکمه مراجعه نمایند و تقاضای انحلال شرکت را بنمایند و محکمه پس از رسیدگی به دلایل طرفین اگر تشخیص داد که تقاضای انحلال موجه است ، حکم به انحلال شرکت می دهد.

۶- در صورت تقاضای فسخ توسط یکی از شرکاء : در صورتی که اساسنامه این حق را از شرکاء سلب نکرده باشد و تقاضا ناشی از قصد اضرار نباشد . ولی اگر شرکتنامه ساکت باشد حق فسخ برای هر یک از شرکاء محفوظ است .

فسخ شرکت در صورتی که در شرکتنامه مقید به شرایطی شده باشد ، البته رعایت شرایط لازم است ولی اگر شرایطی تعیین نشده باشد یا اساسنامه شرکت ساکت باشد نباید تقاضای فسخ شرکت ناشی از قصد اضرار باشد. علاوه بر شروط بالا ماده ۱۳۷ قانون تجارت مقرر می دارد که اولاً تقاضای فسخ باید شش ماه قبل کتباً اعلام شود و ثانیاً اگر موافق اساسنامه سال به سال به حساب شرکت رسیدگی می شود ، فسخ در موقع ختم محاسبات سالیانه انجام می گیرد.

۷- ورشکستگی یکی از شرکاء : اصولاً اعتبار شرکت های تضامنی بستگی به اعتبار شرکاء آن دارد و معمولاً ورشکستگی شریک یکی از موجبات انحلال شرکت است. ماده ۱۳۸ قانون تجارت انحلال شرکت را منوط به تقاضای مدیر تصفیه شرکت ورشکسته می نماید و ماده ۱۳۱ قانون تجارت مقرر می دارد که در صورت ورشکستگی یکی از شرکاء و همچنین در صورتی که یکی از شرکاء به موجب ماده ۱۲۹ قانون تجارت انحلال شرکت را تقاضا کرد ، سایر شرکاء می توانند حق و حقوق شریک ورشکسته را نقداً تأدیه کرده و او را از شرکت خارج کنند ، اما اگر شرکاء نتوانند حق و حقوق شریک ورشکسته را نقداً بپردازند شرکت منحل خواهد شد .

۸- در مورد فوت یکی از شرکاء ماده ۱۳۹ قانون تجارت مقرر می دارد که بقاء شرکت منوط به رضایت سایر شرکاء و وراث متوفی خواهد بود . در صورتی که وراث متوفی ظرف یکماه از تاریخ فوت عدم تمایل خود را به ادامه شرکت به سایر شرکاء اعلام نماید و سایر شرکاء حاضر به پرداخت حق و حقوق متوفی نباشند شرکت منحل خواهد شد.

۹- در صورت محجوریت یکی از شرکاء در صورتی که قائم مقام محجور عدم تمایل خود را به ادامه مشارکت اعلام نماید و سایر شرکاء حاضر به پرداخت حق و حقوق او برای خروج از شرکت نباشند شرکت منحل خواهد شد.

تصفیه امور شرکت :

اگر انحلال شرکت بعلمتی غیر از ورشکستگی باشد شخصیت حقوقی شرکت پس از انحلال نیز باقی است و متصدی تصفیه که اداره امور شرکت در حال تصفیه را بعهده دارد می تواند از طرف شرکت اقدامات لازم را انجام دهد و شرکاء شرکت هم مانند قبل مجاز نیستند در اموال شرکت مداخله نموده و مبادرت به وصول مطالبات نمایند و یا دارایی های شرکت را شخصاً مصرف کنند.

مدیران تصفیه و وظایف آنها :

مدیر یا مدیران تصفیه در صورت انحلال شرکت توسط محکمه ای که رأی انحلال را صادر نموده تعیین می شود و در سایر موارد نیز با توافق شرکاء انتخاب خواهند شد.

اهم وظایف مدیران تصفیه به شرح زیر می باشد :

- ۱- خاتمه دادن به کارهای جاری شرکت .
- ۲- وصول مطالبات و فروش دارایی ها.
- ۳- پرداخت بدهی های شرکت به ترتیب اولویت و جوابگویی به دعاوی احتمالی .
(بعضی از بدهی ها نظیر حقوق و دستمزد کارکنان از دیون ممتاز بوده و می بایست در اولین فرصت پرداخت شود).
- ۴- تقسیم آن قسمت از دارایی هایی که مورد احتیاج نیست بین شرکاء در مدت تصفیه ، به نحوی که مطالبات اشخاص دیگر در مخاطره نباشد یعنی باید معادل بدهی های پرداخت نشده و معادل مبالغ مورد اختلاف ، دارایی های قابل فروش در اختیار مدیر تصفیه باقی بماند.
- ۵- پرداخت هزینه های تصفیه
- ۶- پرداخت سهم الشرکه شرکاء پس از تعدیلات ناشی از سود و یا زیان ناشی از تصفیه .

حسابداری انحلال و تصفیه شرکتها :

با توجه به مدتی که برای انجام امور تصفیه لازم است انحلال و تصفیه شرکتها به یکی از دو روش زیر انجام می شود :

- ۱- روش آنی
- ۲- روش تدریجی

روش آنی : در این روش شرکاء توافق می نمایند دارایی های شرکت را بطور یکجا و یا در مدت کوتاه به فروش رسانده و با بدهکاران و بستانکاران تصفیه حساب نموده و حق و حقوق شرکاء پرداخت شود . برای این منظور می توان از یکی از دو روش زیر برای حسابداری استفاده نمود.

- ۱- با استفاده از حساب تصفیه
- ۲- با استفاده از حساب سود و زیان ناشی از تصفیه

بدیهی است اگر حساب تصفیه پس از انجام مراحل فوق دارای مانده بستانکار باشد این مبلغ نشان دهنده سود ناشی از تصفیه خواهد بود و عکس این حالت زیان را نشان می دهد . بنابراین در صورت وجود سود ثبت زیر انجام می شود.

حساب تصفیه xxx

حساب سرمایه الف xx

حساب سرمایه ب xx

ز(پس از انجام مراحل فوق مانده حساب وجوه نقد برابر خواهد بود با جمع مانده سرمایه های شرکاء . کافی است حساب وجوه نقد بستانکار و سرمایه هر یک از شرکاء برابر آخرین مانده بدهکار شود تا کلیه حسابهای شرکت بسته شود.

حساب سرمایه الف xx

حساب سرمایه ب xx

حساب وجوه نقد xxx

۲- با استفاده از سود و زیان ناشی از تصفیه :

در این روش به هنگام فروش هر یک از دارایی ها و یا وصول مطالبات وجوه نقد به اندازه مبلغ خالص دریافت شده بدهکار و دارایی فروخته شده و یا وصول شده بر اساس ارزش دفتری بستانکار می شود و به اندازه تفاوت این دو رقم حساب سود و زیان ناشی از تصفیه بدهکار و یا بستانکار می شود به عنوان مثال اگر زمین به بهایی بیش از ارزش دفتری فروخته شود ثبت زیر انجام می شود.

حساب وجوه نقد xx

سود و زیان ناشی از تصفیه xx

حساب زمین xx

در مورد پرداخت بدهی ها نیز حساب بدهی به ارزش دفتری بدهکار و حساب وجوه نقد به مبلغ واقعی پرداخت بستانکار می شود و تفاوت این دو مبلغ نیز به حساب سود و زیان ناشی از تصفیه منظور می شود و لی در سایر موارد مشابه روش اول عمل می شود با این تفاوت که در این روش بجای حساب تصفیه از حساب سود و زیان ناشی از تصفیه استفاده می شود.

مثال- در تاریخ ۷۹/۱۲/۲۹ شرکای شرکت تضامنی الف و شرکاء که به طور مساوی در سود و زیان سهم هستند ، تصمیم گرفتند شرکت را منحل کنند برای این منظور آقای ب به عنوان مدیر تصفیه انتخاب شد و مقرر شد ۲۰٪ خالص وصول مطالبات را بعنوان حق الزحمه و سایر هزینه های تصفیه برداشت نماید. ترازنامه شرکت در تاریخ تصفیه به شرح زیر می باشد.

شرکت تضامنی الف و شرکاء

ترازنامه

منتهی به ۷۹/۱۲/۲۹

۵۰۰,۰۰۰	حسابهای پرداختنی	۲۰۰,۰۰۰	وجوه نقد
۱,۰۰۰,۰۰۰	سرمایه الف	۸۰۰,۰۰۰	حسابهای دریافتنی
۱,۰۰۰,۰۰۰	سرمایه ب	۶۰۰,۰۰۰ (۲۰۰,۰۰۰)	انداخته م . م . و
		۷۰۰,۰۰۰	موجودی کالا
		۱,۲۰۰,۰۰۰	ماشین آلات
		۱,۰۰۰,۰۰۰ (۲۰۰,۰۰۰)	استهلاک ا . م . آ
۲,۵۰۰,۰۰۰	جمع بدهی و سرمایه	۲,۵۰۰,۰۰۰	جمع دارایی ها :

سایر اطلاعات به شرح زیر می باشد :

- ۱- موجودی کالا به مبلغ ۸۰۰,۰۰۰ ریال به فروش رفت .
- ۲- ماشین آلات به بهای ۹۰۰,۰۰۰ ریال فروخته شد.
- ۳- کلیه مطالبات به جز یک فقره به مبلغ ۱۰۰,۰۰۰ ریال که لاوصول تلقی گردید وصول شد.
- ۴- سایر بدهی ها به بهای دفتری تصفیه حساب شد.

مطلوب است : ثبت های مربوط به انحلال و تصفیه به هر دو روش آنی

حل مسئله با استفاده از حساب تصفیه :

۲,۷۰۰,۰۰۰	حساب تصفیه
۸۰۰,۰۰۰	حسابهای دریافتنی
۷۰۰,۰۰۰	موجودی کالا
۱,۲۰۰,۰۰۰	ماشین آلات
	بابت بستن حسابهای دارایی به تصفیه

وجه نقد			
۱۴۰,۰۰۰	۲۰۰,۰۰۰	۲۰۰,۰۰۰	اندرخته م.م.و
۵۰۰,۰۰۰	۸۰۰,۰۰۰	۲۰۰,۰۰۰	استهلاک آ.م.آ
	۹۰۰,۰۰۰	۴۰۰,۰۰۰	حساب تصفیه
	۷۰۰,۰۰۰		بابت بستن حسابهای اندرخته
<u>۱,۹۶۰,۰۰۰</u>	<u>۱,۹۶۰,۰۰۰</u>	۸۰۰,۰۰۰	وجه نقد
			حساب تصفیه
			بابت فروش موجودی کالا

مساب تصفیه			
۴۰۰,۰۰۰	۲,۷۰۰,۰۰۰	۹۰۰,۰۰۰	وجه نقد
۸۰۰,۰۰۰	۱۴۰,۰۰۰	۹۰۰,۰۰۰	حساب تصفیه
۹۰۰,۰۰۰			بابت فروش ماشین آلات
۷۰۰,۰۰۰		۷۰۰,۰۰۰	وجه نقد
<u>۴۰,۰۰۰</u>	<u>۴۰,۰۰۰</u>	۷۰۰,۰۰۰	حساب تصفیه
			بابت وصول مطالبات
		۱۴۰,۰۰۰	حساب تصفیه
		۱۴۰,۰۰۰	وجه نقد
			بابت پرداخت هزینه های تصفیه

سرمایه الف			
۱,۰۰۰,۰۰۰	۲۰,۰۰۰	۷۰۰,۰۰۰ × ٪۲۰ = ۱۴۰,۰۰۰	حسابهای پرداختنی
	۹۸۰,۰۰۰	۵۰۰,۰۰۰	وجه نقد
<u>۰</u>	<u>۰</u>	۵۰۰,۰۰۰	بابت پرداخت بدهی ها

سرمایه ب			
۱,۰۰۰,۰۰۰	۲۰,۰۰۰	۲۰,۰۰۰	سرمایه الف
	۹۸۰,۰۰۰	۲۰,۰۰۰	سرمایه ب
<u>۰</u>	<u>۰</u>	۴۰,۰۰۰	حساب تصفیه
			بستن حساب تصفیه و نقل آن به حساب سرمایه شرکاء
		۹۸۰,۰۰۰	سرمایه الف
		۹۸۰,۰۰۰	سرمایه ب
		۱,۹۶۰,۰۰۰	وجه نقد
			بابت تصفیه و انحلال شرکت

حل مسئله با استفاده از حساب سود و زیان ناشی از تصفیه :

۸۰۰,۰۰۰	وجوه نقد	}
۱۰۰,۰۰۰	سود و زیان ناشی از تصفیه	
۷۰۰,۰۰۰	موجودی کالا	
	بابت فروش موجودی کالا	
۹۰۰,۰۰۰	وجوه نقد	}
۲۰۰,۰۰۰	استهلاک انباشته	
۱۰۰,۰۰۰	سود و زیان ناشی از تصفیه	
۱,۲۰۰,۰۰۰	ماشین آلات	
	بابت فروش ماشین آلات	
۷۰۰,۰۰۰	وجوه نقد	}
۲۰۰,۰۰۰	اندوخته م. م. و	
۸۰۰,۰۰۰	حسابهای دریافتی	
۱۰۰,۰۰۰	سود و زیان ناشی از تصفیه	
	بابت وصول حسابهای دریافتی	
۱۴۰,۰۰۰	سود و زیان ناشی از تصفیه	}
۱۴۰,۰۰۰	وجوه نقد	
	بابت پرداخت هزینه های تصفیه	
	$700,000 \times 20\% = 140,000$	
۵۰۰,۰۰۰	حسابهای پرداختی	}
۵۰۰,۰۰۰	وجوه نقد	
	بابت پرداخت بدهی ها	
۲۰,۰۰۰	سرمایه الف	}
۲۰,۰۰۰	سرمایه ب	
۴۰,۰۰۰	سود زیان ناشی از تصفیه	
	بابت تسهیم مانده سود و زیان ناشی از تصفیه	
۹۸۰,۰۰۰	سرمایه الف	}
۹۸۰,۰۰۰	سرمایه ب	
۱,۹۶۰,۰۰۰	وجوه نقد	}
	بابت انحلال شرکت	

نکته : اگر پس از منظور کردن زیان حاصله از تصفیه به سرمایه شرکاء ، سرمایه بعضی از شرکاء دارای مانده بدهکار باشد ، یعنی سرمایه شریک توان جذب زیان را نداشته باشد شریک می بایست مبلغ بدهی سرمایه خود را به شرکت پرداخت نماید.
به عنوان مثال اگر سرمایه آقای الف در اثر زیانهای واداره مبلغ ۱۲۰,۰۰۰ ریال مانده بدهکار داشته باشد ، پس از پرداخت مبلغ فوق توسط آقای الف ثبت زیر انجام می شود.

وجوه نقد ۱۲۰,۰۰۰
سرمایه آقای الف ۱۲۰,۰۰۰
پرداخت وجه بابت کسری سرمایه توسط الف

ولی اگر آقای الف توانایی پرداخت مبلغ بدهی سرمایه خود را نداشته باشد این زیان به نسبت سود و زیان به حساب سرمایه سایر شرکاء منظور می شود.

سرمایه ب ۱۲۰,۰۰۰
سرمایه الف ۱۲۰,۰۰۰
بابت کسری سرمایه آقای الف